

XVI.

En mislig Brudevielse.

(Uddrag af Aars-Gislum Herreders Provsterets Protokol ved
M. Voldike.)

Aar 1700 d. 22de Marts blev Provsteretten sat i Haubro Kirke i Anledning af en Klage, som Seign^r Jens Christensøn Rosted af Thisted førte over Sognepræsten i Gislum Christopher Christensøn Kragbech, at han den 18de August 1699 paa Mølgaard havde copuleret Gaardens Eier Christian Daniel Stoltzig og Antona Sabila Elisebet Lessler efter Kongebrev af 15de Mai s. A., uagtet Bruden havde søgt og under 23de Juni næstefter erholdt Kongebrev paa at maatte ægtevies til Klageren. Jens Rosted fremlagde i Retten vedkommende Ansøgning, saalydende:

„Saasom der er sluttet Ægtepagt mellem den velædle og velbyrdige Jomfru (sic) Antonet Sibelle Elisabeth Lesler og mig, Jens Christensøn Rosted, saa beder vi i allerdybeste Underdanighed Eders Kgl. Maj. ville allernaadigst tillade, at vores Bryllup uden foregaaende Trolovelse og Lysning maatte forrettes paa den Maade, Eders Maj. andre i lige Fald allernaadigst tilladt haver. Vi forbliver til Døden Ed. Maj. allerunderdanigste tro Tjenere Antona Sabila Elsebeth Lessler. J. Christensøn Rosted. Thisted den 1ste Juni 1699. At denne Ægtepagt i vores Nærværelse er sluttet, testerer Holger Schandorph.“

Selve Klagen lyder saaledes:

„Velærværdige og høilærde Domine Præposite samt ærværdige og vellærde Assessorer! Af i Rette lagte allerunderdanigste Supplik under min, M^{dm} Antona Sabile Eliesebet Leschlers samt hendes Svoger, Mag. Holger, som Lavværgе i dette Fald, deres Hænder de dato 1ste Juni sidst samt derpaa erhvervede kgl. allernaad. Brev af 23de Juni er at fornemme, det imellem velbemeldte M^{dm} Leschle, sal. Nicolai Lorentz's, og mig underskrevne Ægtepagt er sluttet. Dog skal Hr. Christopher Christensen Kragbech i Gislum (endog det ikke ham i ringeste Maade kunde vedkomme) have understaaet sig imod kgl. allernaad. Lov Pag. 285 Art. 3, befattet sig med en andens Kald og Æmbede og saasom tilsneget sig at copulere hende med Seign^r Chr. D. Stoltzig paa Mølgaard, tvertimod kgl. allern. Lov Pag. 251 og 52 Art. 3, 4 og 5, samt Kirkeritualet og andre kgl. allernaad. derom ergangne Forordninger, hvilken Handel han sig skal foretaget efter et forhen dem af H. Kgl. Maj. allernaad. meddelt Brev, som M^{dm} Leschle selv har dødet og til intet gjort ved det, hun siden haver udvirket, saa ikke formodes det stod i hendes Magt at dispensere i saa Maade over H. kgl. Maj.s Naade, først at cassere, ophæve og til intet gjøre og siden igjen at opvække, fornye og til Live gjøre, at betjene sig saa (af) den kgl. Naade, hun tilforn havde dødet og til intet gjort, og overalt aldeles intet efterkommet af alt det, som høistbemældte kgl. allernaad. meddelte Brev befaler, som ved de 2de producerede Instrumenter er at bevise. Og som fornemmes, skal Seign^r Stoltzigs Sognepræst Hr. Laurids Hieronymi begjæret det af velbem. Hr. Christopher, at han det paa hans Vegne vilde forrette, saa de begge efter min Formening ere delagtige og interesserede udi saadan fast uhørte Mishandling, hvorved ei alene H. kgl. Maj.s Haand og Segl er bleven misbrugt, men endog baade Guds og Kongens Lov foragtet og overtraadt, og det hellige Ægteskab vanæret. Stiller til Rettens Kjendelse, om de ikke efter Loven Pag. 7 Art. 6 bør ansees, og iøvrigt formener, den derved foraarsagede Proces's Bekostning vorde tilfundne at betale samt en anselig Kaast og Tæring, som jeg allerede er forvoldet. Herpaa er Dom begjærende. Tisted d. 18de Marts 1700. Deres tjenstskyldigste og ærbødigste Tjener. J. C. Rosted.“

Det omtalte Kongebrev tillod, som sædvanlig, Copulationens Foretagelse i Huset, »naar den befalede Accise efter Consumptions-Forordningen er bleven betalt, og ellers intet befindes Ægteskabet lovligen at kunne forhindre, desligeste at Kirken og dens Betjente, samt Skolen, Fattige og andre Vedkommende derved intet afgaaer«. At disse Betingelser ikke vare opfyldte, beviser Jens Rosted ved følgende Attest:

„Jeg underskrevne K. Maj. Byskriver i Mariager og Herredsskriver i Onsild og Gjerlev Herreder Niels Christensen (Spentrup) hermed (efter Begjæring) sandfærdelig testerer, at efter ædle Antonete Sibylle Elisabeth Leschl søl. Nicolai Lorentz's Efterladte, som boede i Byen, havde ladet sig copulere paa Mølgaard med Seign^r C. D. Stoltzig uden at betale efter Kongens Brev, Lov og Forordninger samt Mariager Kirkes høie Forsvars gjorte Anordninger til Kongen, Kirken, Byens Præster, Kirkebetjente, Skolen, de Fattige m. v. deres Rettighed, har de saa villet bortreise fra Byen med deres Gods, hvorfor der blev gjort Forbud (efter alt sligt var anfordret og begjært) paa hende og hendes Gods, indtil hun klareret og betalt, hvilken Arrest de har uagtet reist og ladet deres Gods bortføre fra Byen og udledsage ved bevæbnet Mandskab, hvorfor de i October sidstleden ere tildømte at betale de Søgende deres Part og at erlægge Voldsbøde for deres Formastelse, alt som Tingbogen vidtløftig forklarer, og som jeg med min Haand og Zignetes Hostrykkelse bekræfter. Mariager d. 5 Marts 1700. N. C. Spentrup. — At saaledes med A. Leschle og hendes nuhavende Mand Chr. Stoltzig deres Forhold heri Mariager og derpaa fulgte og førte Sager er passeret, bekræftes af mig underskrevne. Mariager Closter d. 5 Marts 1700. Friderich Olsson m. p.“

Ved den paaankede Vielse vare saaledes mange forskjellige Personers Interesser krænkede. Allerstørst krævede Sognepræsten i Mariager, Mag. Joh. Hyphof, som var Brudens Svoger, Rigtighed m. H. t. Skiftet efter hendes afdøde Mand og fik for sin Del 25 Sletdaler, hvorfor han under 28de August, 10 Dage efter Vielsen, gav Kvittering tilligemed et fuldstændigt Afkald, som til Vitterlighed underskrevs

af Rectoren ved Byens Latinskole L. Mortensøn Hassing og forhenværende Raadmand Christen Lemmiche. Derefter lod Mag. Hyphof begge de paagjældende Præster indstævne for Provsteretten i Haubro Kirke d. 22de September, hvorfra Forhandlingerne efter Overenskomst forlagdes til Haubrogaard. Begge Præster protesterede mod Stævningens Lovformelighed, Kragbech navnlig mod at skulle give Møde i et andet Herred end Gislum. Stævningsmændene havde nævnet Bruden som Lisbet Lesle, og en Person af dette Navn nægtede han rentud at have viet. Hyphof dadlede ham som den, der sparede sin Sandhed og søgte tomme Udflugter. Da Præsterne imidlertid mærkede, at Hr. Johan ikke vilde indvikle dem i den ved Mariager Byting mod Ant. Leschle og hendes »idzige« Mand reiste Sag for ulovlig Omgang, men kun ankede over at Bruden var bleven viet paa Mølgaard istedetfor i Mariager, hvor hun boede, lode de sig villig forlige med ham og »fornøiede« ham paa passende Maade.

En anden Svoger, Andreas Hansøn (Høyer) til Østergaard, fremkom derefter med sin Klage som Arving og lod under 13de November ved Provsten, Mag. Chr. Stistrup i Ullits, de Præster stævne, som havde viet Md^m Leschle uden at have Rede og Rigtighed for, at hendes forrige Kjærestes, ædle, høifornemme Seign. Nicolai Lorentz's Arvinger vare blevne fornøiede. Retten skulde holdes i Haubro Kirke d. 29de Novbr., men allerede 3 Dage efter Stævningens Udfærdigelse var han selv bleven tilbørlig »fornøiet«, idet han under 16de Novbr. udsteder et Afkald, hvori han oplyser, at hans Svoger Nic. Lorentz paa Rammegaard havde oprettet gjensidigt Testamente med sin Hustru d. 18 Decbr. 1696, kgl. confirmeret d. 5 Juni 1697, hvorefter den længst levende ved eventuelt nyt Giftermaal skulde betale den afdødes Arvinger 50 Sletdaler. De tvende Parter heraf havde han nu modtaget med 33 Rd. 1 $\frac{1}{2}$ 6 β paa egne og Søns, Ludvig Peter Andreas's Vegne, hvorfor han meddeler sin Svogerske med nuhavende Mand et fuldstændigt Afkald,

bevidnet af velfornemme Hans Povelson i Aalborg. For Brudens Vedkommende var der saaledes gjort Rede og Rigtighed, om end adskillig Tid efter hendes Vielse; Brudgommen, som ogsaa havde været gift, kunde fremlægge et allerede d. 4de April 1699 af Mads Jensen Brønnumb paa Nørkjær givet Afkald, hvori denne bevidner, at han, som gift med Else Marie Pedersdatter Dons, efter hendes Mor-moders, velb. og sal. Else Pors's Død havde indfundet sig paa Mølgaard og i Forening med dennes efterladte Mand, C. D. Stoltzig, efterseet og vurderet hele Boets Eiendom og Gjæld; begge Dele havde C. Daniel overtaget og derefter fornøiet M. B., som da udstædte et fuldstændigt Afkald, til Vitterlighed underskrevet af Hans Mathiassen Wasard i Hobro og Anders Pedersen Krag i Holme. Endelig kunde Brudgommen fremlægge en Copulations-Seddel 3: en af Povelson Landt i Aalborg d. 18de August, altsaa paa selve Bryllupsdagen, udstædt Kvittering for, at den befalede Accise var erlagt til Aalborg Amtstue med 4 Rixdaler, og saaledes syntes hele Sagen at maatte være behørig ordnet, naar tillige alle vedkommende i Mariager efter Bytingets Dom vare betalte, og de ifaldne Voldsbøder erlagte.

Saaemeget ubehageligere maatte det derfor være de nærmest vedkommende, at der i Begyndelsen af det følgende Aar blev paany rørt op i Sagen ved Jens Rosteds Henvendelse til Provsten, Mag. Stistrup i Ullits, og dennes Stævning af 6te Marts 1700, hvorved Præsterne i Aars og Gislum saavel som Ægteparret paa Mølgaard indkaldtes til Møde for den Ret, som skulde sættes i Haubro Kirke den 22de s. M. Hidtil havde Sagen kun dreiet sig om forskellige Formfeil ved den foretagne Vielse, som burde have fundet Sted i Mariager og ikke være foretaget, før alle Arvekrav og Kongebrevets øvrige Fordringer vare tilfreds-stillede: nu derimod bliver selve Vielsens Gyldighed angrebet i Kraft af et for Bruden udstædt og af hende selv begjæret Kongebrev af 5 Ugers senere Dato end det, paa hvilket hun var bleven viet, og som der intet forelaa om,

at hun selv havde begjæret eller endog kun vidst af at sige.

Ved Forhandlingerne d. 22de Marts søgte de Indstævnede navnlig Sognepræsten i Aars og Hr. Stoltzig, at faae Sagen afvist, idet de henholdt sig til Kongebrevet af 15de Mai f. A. med Bevilling til, »at Chr. D. Stoltzig paa Mølgaard og A. S. E. Leschle maa uden Trolovelse og Lysning hjemme i Huset sammenvies«, naar alt øvrigt fornødent er iagttaget. Hr. L. Hieronymi fremlagde ogsaa til sin Sags Bestyrkelse et tysk Brev fra Brudens Broder Lieutenant Philip Ernst Leschly, dateret Terrendrup d. 25de Mai 1699, saalydende:

„Hochgeehrtester Hr. Pastor, sehr werther Freund! Die-
weilen nun meine Schwester Antonete Sabilla Eliesebet Lessly mit Seign^r C. D. Stoltzig auf Müllegaard versprochen ist, und er schon bereitz Ihro Majestäts allergnädiges Brief bekommen sich im Hause zu copuliren lassen, also bitte und begehre von dem Herrn Pastor, dass er sie nach Ihro Königl. allergnädig Brief copuliren, welches ich als meiner Schwester Antonete Leschly ihre rechte und geborne Lawerge und Bruder solches euch zustehe, und haben ihr nicht allein meinen, sondern auch meiner lieben Frau Mutter und beider Brüder voll königlichen Zulass und Bewillung bemelte Seign. Daniel Stoltzig und mein Schwester in Gottes Namen zu copuliren. Und weilen ich nicht das Gelicke haben kan die Copulation mit bei zu wohnen, wegen meines Königes Dienste halber, so bitte ich, dass solches doch mit dem ersten geschehen müchte; so habe ich auch mit Seign. Stoltzig geredet, die Anstalt zu machen, insgleichen bitte der Hr. Pastor wolle mir die Liebe erweisen und Seign. Stoltzig wissen lassen, dass ich in Gottes Namen mit dem ersten reisen will, wann er etwan mit mir weiter reden wolle; sonstn recomman-
dire alles in dessen gute Vorsorgen, womit ich ihn sampt seinen Liebsten und lieben Kinder in Schutz des Allerhöchsten befehle sampt allen deren Verwanten. Ich bin und verbleibe meines hochgeehrtesten Herrn und sehr werthesten Freundes dienstwil-
liger Diener.“

Foruden de oven anførte 3 Arveafkald, Copulations-Seddelen og en Udskrift af Forliget med Mag. Hyphof gav

Hr. L. Hieronymi selv et kortfattet Indlæg, hvori han udtaler den høieste Forundring over at være stævnet af en ham ganske ubekjendt Person, paa hvis Klagepunkter han kortelig resolverer: 1) at Kongebrevet gav ham Ret til Vielsen, da deri Mølgaard og ikke Mariager var nævnet; 2) var den skeet efter den fødte Værges Begjæring; 3) med Moderens, Brødrenes og samtlige andre tilstedeværende Venners Samtykke; 4) passede Copulations-Seddelen med Vielsen paa Mølgaard, som laa under Aalborg Amtstue; 5) var Mag. Hyphof, den eneste retmæssige Klager, forlængst tilfredsstillet. »Han maatte forøvrigt spørge, hvem denne Hr. Rosted er, om han tjener eller selv holder Dug og Disk, da der vel kunde være Anledning til at sagsøge ham, der fører Klage uden at være Arving eller at have noget med denne Sag at gjøre.« — Hr. Stoltzig fremlagde til sin Retfærdiggjørelse et Indlæg fra Svogeren, Ltnt. L., dateret Mølgaard d. 19de Marts 1700, saalydende:

„Velærværdige Hr. Provst med sine meget hæderlige Assessorer! Saasom fornemmes, at Jens Christensen Rosted af Thisted skal have citeret meget hæderlige og vellærde Mand Hr. L. Hieronymi i Aars til Provsteretten i Haubro Kirke at møde Mandagen d. 22de Marts for endelig Dom at lide anlangende hvad Ret og Føie han kunde have til at copulere eller copulere lade min Søster Anne Tonnette Sybilla Elizabeth Leschle og Seign^r Chr. D. Stoltzig paa Mølgaard, da, efterdi jeg underskrevne, som er bemældte Anna Tonnette Leschles ældste Broder og født Værges efter Loven, ikke til samme Tid og Sted er indkaldet, formener jeg, ingen Rettergang i denne Sag skal vorde tilladt, eller Dom afsagt, førend jeg derfor til min rette Bopæl haver bekommet lovligt Kald og Varsel. Og ifald at noget imod Forhaabning af Rettens Middel i bemeldte Sag skulde være foretaget eller Dom udstedt, foraarsages jeg til Sagens Oplysning min korte og sandfærdige Kundskab at indgive, som følger: 1) At jeg tilligemed min Moder var overværende, da bemeldte min Søster Annetonette blev forlovet med Seign^r Chr. D., og skete det med begge vores Villie og Samtykke. 2) haver Seign. C. D. efter min egen saavel som min Moders og Søsters (?) Begjæring søgt

H. K. Maj.'s allernaadigste Tilladelsesbrev, at han uden Tro-lovelse og Lysning med hende paa sin Gaard Mølgaard maatte copuleres. 3) har jeg forbudet min Søster at befatte sig med andet Ægteskab, og skulde hun have gjort-derimod, mig som hendes fødte Værge uvidende, da skal det være som ugjort; formoder dog, hun baade kan og vil med en god Samvittighed gjøre sin corporlige Ed, at om velbemældte Seign^r J. Rosted haver bekommet noget Kongebrev hende angaaende, da er det aldrig skeet med hendes Villie og Vidskab, eller om den ærværdige Mand Mag. Holger i Snedsted eller nogen anden haver gjort noget imod min eller hendes Villie og Vidskab, skal det aldeles være ugyldig; ellers vil jeg have mig min præntion forbeholden imod hannem, hvorledes han i dette Fald er kommen til at forhverve Kongens Brev imod min Videnskab og Tilladelse. Dette mit korte Svar beder jeg tjenstligen i Retten maatte ansees, i Acten, om noget vorder givet beskrevet, indføres, og mig igjen ved min Fuldmægtig Morten Nielson i Haubro tilstilles. P. E. Leschly Lieutenant unter d. Fünscher Regiment zu Fusse unter Capit. Hagedorn Compagnij.“

De Indstævnedes Paastand om Sagens Afvisning blev vel ikke taget til Følge af den d. 22de Marts samlede Ret, hvor Mag. Stistrup førte Forsædet, medens Præsterne Christen Jacobsen Ullits af Vesterhornum og Niels Jacobsen Ullits af Ulstrup vare Assessorer, den sidste tillige Notarius, men der opnaaedes dog, at Sagen udsattes i 6 Uger til d. 3die Mai. Paa denne Dag fremlagde nu Jens Rosted et nyt Indlæg, dateret Tisted 1ste Mai 1700, som i Uddrag lyder saaledes: »Velærværdige Hr. Provst! til mine forrige i Rette lagte Dokumenter indlægger jeg nu en Udskrift af det mellem Mag. Hyphof og Præsterne i Aars og Gislum d. 22de Septbr. sidst indgangne Forlig og begjærer endelig Dom, refererende mig til Stævningen og forrige Indlæg, ei som Procurator i fremmede Sager eller talende paa forligte Sager, men Lovbrud og Forsømmelse af det d. 15de Mai 1699 givne Kongebrevs samtlige Punkter: Accisen er ikke betalt i Mariager, om den end angives betalt i Aalborg, og Kongebrevet af 23de Juni staaer som det, der vel M^{dm}

Leschles Ægteskab maatte forhindre. Selv var jeg aldeles uvidende om det ældre Kongebrevs Tilværelse. Hun var mig ubekjendt, før hendes fulde Søsters Mand Mag. Holger i Snedsted mig did bragte og dertil persvaderede. At ingen af de Vedkommende havde faaet deres Betaling, bevises af Mag. Hyphofs Klage og det længe efter Vielsen indgangne Forlig samt de Paagjældendes Arrest og lidte Dom til Betaling, endog af Voldsbøder, overensstemmende med By-skriverens Attest af 5te Marts d. A. Bruden hørte ikke til de indstævnede Præsters Menighed, burde have været viet i Mariager, burde havt Skiftebrev og Skudsmaal samt Forlovere, som kunde vidne hende fri fra aabenbart Ægteløfte — og ved et saadant var hun bunden, som sees af hendes egen allerunderdanigste Supplik under 1ste Juni f. A. Den i Kongebrevet givne Tilladelse til Vielse i Huset hjemler intet mod Loven, m. H. t. Tid, Person, Sted eller Maade, og man kan intet vide om Vielsens Maade: den siges endog at være foretagen ved Nattetide — og i ethvert Fald er den ulovlig, da Brevet af 23de Juni forandrer og forebygger det af 15de Mai, hvorom de hæderlige Præster ei tør sværge sig uvidende at have været, og selv om saa var, maatte Vielsen dog kaldes ulovlig, da de ei burde have viet en ubekjendt, men have Skudsmaal og deslige for sig. Mit Kongebrev kunde jeg umulig forevise alle Landets Præster, men antog det for nok at see hen til vedkommende Præst i Mariager. Men Alverden maa see, hvorledes de hæderlige Mænd, Loven, Ritualen og fornævnte mit Kongebrev uagtet, i saamange Conditioner, som foreskrevet staaer, imod Embeds Ed have overtraadt, og i pur forsættlig Dristighed copuleret Antona Leslie til Christian Daniel før at fly ham en Brud og derved forvoldt mig største Spot og Omkostning, afskilt mig uden Lov og Dom ved den, som havde lovet med mig at leve og dø, og hendes store Midler tilligemed hende spillet i en andens Hænder, gjort mig Skaar i min lovlige Ret og gjort mig end større Hug i min Lykke, om jeg paa andre Steder skal frie, end de nogentid enten for

Gud eller for Mennesker kan forsvare. Kræver derfor Dom, andre til Afsky og Advarsel, venter Reparation af min lidte Tort, Erstatning af Sagens Omkostninger o. s. v. Som Svar paa de forsøgte Udflugter tjener: Brevet af 15de Mai siger ikke, at Copulationen maa forrettes paa Mølgaard, der kun nævnes som Chr. Daniels Bosted. Hr. Laurs fortolker mod den rette Mening; efter Loven skal Kvinden vies, hvor hun har hjemme, altsaa i dette Fald i Mariager; Bevillingen gaaer kun ud paa, at hun maa vies i Huset istedetfor i Kirken; at Mariager er meent, fremgaaer deraf, at den har Skole m. v., som Mølgaard ikke har. Ltnt. Leschly burde ikke stævnes, da han var i Kongens Tjeneste; at han var nærværende ved Forlovelsen, kan let siges, om ikke troes og bevises, men hjælper intet, da Søsteren er falden fra Aftalen og har sluttet Ægtepagt med mig, saa hun næppe har villet spille med Kgl. Majestæts høie Naade. Hans Forbud mod at befatte sig med andet Ægteskab overgaaer ikke Guds Tilladelse, at en Kvinde jo efter sin Mands Død maa forlove sig med hvem hun vil; haver hun forlovet sig til en efter anden, kommer det paa eget Ansvar, thi Lovens Ord er klar nok. Ed tilstædes det hende ventelig ei at aflægge, da Sagen er bevist med hendes egen og Lavværges Haand, som Lieutenanten ei kan tilintetgjøre.

Hvad der herefter forhandlede i Haubro Kirke d. 3die Mai, findes ikke anført i Rettens Protokol, som mangler nogle Blade og kun meddeler Aktstykkerne i Sagen; men af et nedenfor anført Brev fremgaaer det, at Hr. L. Hieronymi er af Provsten bleven idømt en Mulkt af femogfirsindstyve Rigsdaler; om Kragbechs Dom findes intet. Sagen har imidlertid ikke hermed været forbi, endmindre det Fjendskab, som ved Sagen var opkommet mellem Provst Stistrup og den egentlige Sagvolder, Hr. Stoltzig, og som allerførst gav sig tilkjende ved en Klage, som Provsten fremførte over, at C. Stoltzig ikke havde ladet sit Barns Daab publicere i Haubro Kirke. Denne var indstævnet til d. 15de Juni 1700. Mag. Stistrup mødte i Stedet for den

af Stiftsbefalingsmanden Hr. Frederik Krag, Friherre til Stensballegaard, beskikkede Sætteprovst, Hr. Tøger Mortensson Holst af Torup Præstegaard, da denne havde anmeldt Forfald, og Mag. Stistrup tidligere end formodet var hjemkommen fra Kjøbenhavn, hvor han havde Ærinde i Anledning af de sidst afholdte Kirkesyn. Hr. Laurs var bleven hentet til Mølgaard d. 11te Mai for at berette Moderen efter hendes Nedkomst og inddøbe Barnet, hvilket han ei havde turdet nægte. — Chr. Daniel protesterer nu mod, at Mag. Stistrup optræder i Sætteprovstens Sted; Stistrup svarer, at han er tilstede som Herredsprovst. Chr. D. erklærer, at Barnet stadig har været for svagt til at føres i Kirke, hvilket kunde bevidnes af Præsten og hans Kone samt flere fornemme Folk, som havde givet gode Raad angaaende Sygdommen. Stistrup casserer Præstens og Konens Vidnesbyrd som interesserede i Sagen og »de fornemme Folks« som ikke navngivne; vil heller ikke anerkjende Barnets Sygdom, da Kirkens Forbøn for Barnet ikke var forlangt. Chr. D. frabeder sig alle Invectioner og lignende »Snak«; Stistrup undrer paa, at Chr. D. som Præstesøn vil nedsætte hans geistlige Virksomhed og kalde den »Snak«. Chr. D. klager over Stistrups gamle Vane at paaføre Folk Processer, saa man intet heller ønsker, end at man engang kunde entlediges for hans Urolighed.

Ikke længe efter fandt Stoltzig Leilighed til at gjøre Gjengjæld ved den Maade, hvorpaa han optraadte mod Mag. Stistrup i den d. 17de August næsteften holdte Provsteret, som under Forsæde af Hr. Kjerulf til Sønderholm, af Biskop Gerner beskikket til Sætteprovst, skulde dømme Mag. Stistrup fri for alt Ansvar i ældre Skiftesager, eftersom Provsterettens Justits- og Skifteprotokoller i længere Tid havde beroet hos L. Hieronymi, der var Notarius, og vare tilintetgjorte ved den Ildebrand, som Pintsedag 1698 havde lagt Aars Præstegaard i Aske. Hr. Stoltzig vilde paa ingen Maade frafalde Krav paa Mag. Stistrup m. H. t. Skiftet efter sin i 1696 afdøde Fader Knud Christensen, Sognepræst i

Vesterhornum, forsikkrede at have betalt for Skiftet og leveret Provsten Penge til Stempelpapir for Skiftebrevets Vedkommende, men aldrig at have kunnet erholde dette udliveret af ham, hvorfor han af al Magt protesterede mod Mag. Stistrups Fridømmelse.

Ægteskabssagen synes imidlertid at være bleven indanket for Landemodet, thi d. 18de Decbr. s. A. udsteder Mag. Stistrup en Stævning efter Jens Rosteds Begjæring, »den Copulation og Ægteløftes Brydelse betræffende, som d. 6te October til Paakjendelse for Provstemodet var indstævnet, og nu til 16de Februar 1701, Ægteskabsdagen, til Paakjendelse paany er indstævnet«, og med Hensyn til hvilken de ærværdige Assessorer havde erbudet sig at meddele Oplysninger angaaende et foregivet Skadesløsbrev, som C. Stoltzig skulde have givet Præsten L. Hieronymi.

Retten holdtes d. 17de Januar 1701 i Haubro Kirke; her mødte Anders Laursen af Thisted som Fuldmægtig for Jens Rosted af Nesgaard, og krævede de lovede Oplysninger. L. Hieronymi var syg og lod møde ved Smeden Anders Espensen af Aars; Chrphr. Kragbech gav ikke Møde. Christen Ullits i Hornum erklærede, at han aldrig havde seet eller læst det omtalte Brev, men af mange hørt derom; om det var det samme, som Hr. Laurids lagde paa Bordet ved Forliget med Mag. Hyphof, vidste han ikke. Niels Ullits i Ulstrup havde derimod læst og seet saadant Brev i L. Hieronymi Hus, underskrevet af Chr. Stoltzig; Ordene huskede han ikke, men Meningen var, at C. St. begjærede Hr. Laurids til at copulere ham, og hvis Hr. L. nægtede dette, vilde C. St. have sin Tiltale til ham; men skulde Hr. L. frygte for nogen Ulempe, saa lover C. St. at holde ham skadesløs derfor. — Rasmus Rodschou i Blære har hørt Brevet omtale. — Anders Espensen fremviser et saadant Brev af 16de Juni 1700 paa stemplet Papir; Hr. Niels har ei seet dette, men vel et andet; Hr. Christen har seet dette (!), men ei det af Hr. Niels sete. Anders Espensen oplyser, at det omtalte Brev ikke var skrevet paa stemplet

Papir og derfor ventelig ikke turde fremlægges i Retten; tilsidst viser han det dog frem. Brevene lyde saaledes:

1. „Ærværdige og meget vellærde Hr. L. H., høitærede, fornemme Ven! Saasom fornemmes, at I af Provsten, Mag. Chr. Stistrup, formedelst min og min Kjærestes Copulation skal være dømt til fem og firsindstyve Rigsdalers Mulkt for Provsteretten i Haubro Kirke d. 3die Mai sidst, da, dersom I samme Dom til Landemodet vil lade indkalde, vil og skal jeg paa min Tro og Love holde Eder fri for al den Fortræd I derved kan tilføies, og contentere Eder baade det, som Processen allerede hidtil kan have kostet, saavel som al den Omkostning herefter derpaa bliver anvendt, saa I ingen Skade for min og min Kjærestes Skyld eller formedelst ovenbemeldte Copulation skal tage i nogen Maade. Hvilket jeg med egen Haand og Zignete herunder bekræfter. Imidlertid Eder med alt kjært Gud befalet af Eders tjenstberedvilligste Tjener, Chr. Daniel. Mølgaard d. 16de Juni 1700.“

2. Det paa ustemplet Papir skrevne Brev, som i selve Retten blev translateret paa stemplet, lyder saaledes:

„Høitærede og meget fornemme Ven, Hr. Laurs Hieronymi! Saasom jeg og min Kjæreste, Anne Tonete Sibilla Elizabeth Leschle haver erlanget Hs. Kgl. Majestæts allernaadigste Brev, at vi uden nogen foregaaende Trolovelse og Lysning maa sammenvies her i mit Hus, Mølgaard, da er jeg tjenstvilligst af Eder begjærende, I idag til mig vilde umage Eder hid til Gaards og os i Jesu Navn copulere. Jeg derimod paa Ære, Tro og Love forsikkrer Eder at fuldbyrde Kgl. Maj.s Brev i alle sine Punkter og Clausuler, nemlig at forneie Kirken og dens Betjenter, Fattige og andre vedkommende, saa og forskaffe Copulations-Seddel og Rigtighed efter begge vore afdøde Kjærester fra Arvingerne, og ellers holde Eder skadesløs fra al den Proces og Viderværdighed, som derpaa kan følge, om noget saadant mod Forhaabning paakomme skulde. Men hvis det ikke skulde behage Eder efter ovenbemeldte Begjæring H. K. Majestæts Brev at efterleve, da vil jeg have mig min Prætention forbeholden mod Eder til Øvrighedens Kjendelse. I det Øvrige lover jeg forbemældte Punkter eller hvad ydermere I i dette Fald kan have at prætendere, paa sit forordnede stemplet Papir at udgive, hvor og naar I det be-

gjærende vorder. Imidlertid Eder med alt kjært Gud befalet af Eders tjenstberedvilligste Chr. D. Stoltzig. Mølgaard d. 18de August 1699.“

Provsteretten fortsattes i Haubro Kirke den følgende Dag, hvor Hr. Stoltzig af Provsten var indstævnet, fordi hans Søster »Sabina Catharina Ottilia Knudsdaatter Falsterbois von Stoltzig« ei havde fremstillet sig til Afløsning i Haubro Kirke, efterat hun, besøvet paa Mølgaard, var reist til Aalborg og Gjøl, hvor hun havde født et Barn, som senere »var død bleven«, og derefter havde begivet sig til Aalborg, hvor hendes Moder boede. Chr. Daniel svarede, at han ikke vidste, hvor hans Søster opholdt sig, ei heller havde kunnet faae Bud til hende for den strenge Vinters Skyld. Sagen blev derefter udsat til d. 31te Januar, til hvilken Dag ogsaa Jens Rosteds Sag var bleven udsat. Da Dagen kom, mødte Anders Espensøn Smed paa Hr. Laurids' Vegne og fremlagde et skriftligt Bevis fra Sognepræsten paa Gjøl, Hr. Niels Vinde, dateret d. 14de Aug. 1700, om bemeldte Barus Fødsel udenfor Ægteskab og senere paafulgte Død. Da ingen gav Møde paa Damens Vegne, dømtes hun til inden 14 Dage at staae aabenbare Skrifte i Haubro Kirke; i modsat Fald blev der at handle med hende, som en haardnakket Synder tilfalder. Omkostningerne idømtes hun med 4 Rigsdaler.

Efter Jens Rosteds Stævning mødte heller ingen, ventelig paa Grund af den strenge Vinter med Sne og Islæg, hvorfor hele Sagen henvistes til nye Stævnamaal. Om saadanne senere ere fremførte, derom angiver Provsterettens Protokol intet, og det synes, som om Sagen ganske er faldet hen af sig selv; men den har sikkert ikke været uden Indvirkning paa Mag. Stistrups Stilling, som efterhaanden blev mindre og mindre holdbar; der formeredes ham en Række af Processer, ikke blot i Anledning af de brændte Skifteprotokoller og disses Indhold, men navnlig i Anledning af en Auction i Aars Præstegaard, som ikke var bleven afholdt til rette Tid formedelst Provstens Udeblivelse paa

Grund af et pludseligt Ildebefindende. Denne Proces førtes med største Bitterhed fra begge Sider og trak ud i lange Tider. Præsterne i Aars Herred fandt sig krænkede ved at have en Provst af Gislum Herred, hvorunder Ullits hører, og Enden blev, at Mag. Stistrup søgte eller fik sin Afsked Men der er al Rimelighed for, at den hele Bevægelse imod ham ikke skrev sig fra hans »Vane at paaføre Folk Processer«, som Hr. Chr. Daniel debiterede, men snarere fra det Had, han ved sin Embedsvirksomhed havde paadraget sig hos den indflydelsesrige Familie paa Mølgaard, da han ikke kunde tie stille til den Vielse, som der havde fundet Sted under saa mislige Omstændigheder, og hvis egentlige Sammenhæng næppe vil kunne opklares. Der synes at have været aftalt Spil mellem Hr. Stoltzig og Brudens Broder; selv har hun aabenbart været imod Partiet, siden hun et Par Dage efter at Broderen havde opfordret Præsten i Aars til at foretage Vielsen, befindes i Thisted at have underskrevet en Supplik om Kongebrev til sin Vielse med den hende forhen ganske ubekjendte Jens Rosted, som ikke engang af hendes Svoger, der stiftede Partiet, synes at have været underrettet om, at hun var Enke, eftersom han i Suppliken kalder hende Jomfru. Hendes store Midler have ventelig bidraget til at friste Jens Rosted, saa han sluttede Ægtepagt med hende og løste Kongebrev; desto harmeligere maa det have været for ham at erfare hendes hovedkuls Giftermaal med en anden. At Vielsen foretoges paa Mølgaard, under falsk Foregivende om dertil erhvervet Bevilling, og i en saadan Skynding, at Præsten først paa selve Bryllupsdagen fik Anmodning om at indfinde sig, synes at tyde paa en vis Frygt for, at hendes Svoger Mag. Johan, den rette vedkommende Præst, skulde faae Nys derom. Denne har saaledes efter al Rimelighed kjendt hendes Forlovelse med Jens Rosted; og Hr. Stoltzigs ligesaa lokkende som truende Brev til Hr. Laurids saa vel som den Omstændighed, at denne overlod Forretningen til sin Nabopræst i Gislum, antyder temmelig klart, at ingen af Parterne har

været uvidende om det nyere Kongebrevs Tilværelse. Hr. Laurids har ærlig fortjent sin Mulktering, men Hr. Chr. Daniel, som baade havde lokket og truet ham, synes at være sluppet temmelig let: de befalede Afgifter og Voldsbøder for Bortførelsen af det beslaglagte Gods har han vel maattet udrede; men hans egenmægtige Færd med Hensyn til Vielsen, som neppe er gaaet af uden Svig og Tvang, synes han ikke at have maattet lide for før d. 11te Mai det følgende Aar, da hans Hustru efter sin, vistnok for tidlige, Nedkomst, laa for Døden tilligemed sit Barn, Ugen efter at Provsteretten havde domfældt den Præst, der havde forrettet Vielsen, den samme Præst, som han nu maatte hente at betjene hende og Barnet i deres Nød med Alterens og Daabens Sakramente.
